

Патрик Вајт

БЛУДНИ СИН

Ово је одговор на недавно објављени чланак Алистера Кершоа *Последњи исељеник*,¹ али пошто не верујем да могу да парирам његовом бритком новинарском стилу, нећу ни покушавати да му одговорим на сваку тачку. На крају крајева, питање зашто је неко одлучио да се исели или пак да се врати у домовину јесте питање личне природе, и на такво питање се само лично и може одговорити.

Од својих четрдесет шест година, само сам двадесет провео у иностранству. У последњих десет једва да сам мрднуо са шест јутара Догвудса² у Касл Хилу. Ова чињеница звучи чудно, и можда завређује објашњење.

Васпитан да верујем у максимуму да Британци знају најбоље, у младости је нисам ни доводио у питање. Брушен у енглеској државној школи и исполиран на Краљевом колеџу у Кембриџу, тек сам после 1939. године, пошто сам пролутао Западном Европом, а затим и великим делом Сједињених Држава, почео да сазревам и да мислим својом главом. Рат је одрадио остало. Живот који је дотад деловао узбудљиво, интелектуално, и надасве пожељно, наједном је постао бескористан и бесмислен. Ништа не може натерати човека на преиспитивање сопствених достигнућа као што то може киша бомби. Прве месеце бомбардовања овај хромирани Аустралијанац са два прилично успешна романа иза себе провео је заробљен у свом собичку у Лондону, и током тих бесаних ноћи, дошао је до закључка да су његова достигнућа практично равна нули. Можда је важно напоменути да је тада читао Ејров *Дневник*.³ Могуће је и да је баш у том периоду постао превише напет; свакако је пречесто посезао за флашом калвадоса из ормара. Било како било, тада је осетио прве наговештаје бездомности, осећаја који је Алистер Кершо осудио и описао као „жељу људи да се још једном прибију уз сису домовине.”

Током рата на Блиском истоку непрестано сам чезнуо да се вратим пределима из детињства, а ти предели су, на крају крајева, најчистији извор са којег се један креативни уметник напаја. Појачану ужасном носталгијом за пустињским пејзажима, ту жеђ је готово утолио једногодишњи боравак у Грчкој, где се савршенство среће на сваком ћошку, и то не само савршенство антике, већ и природе, и где је топлота људских односа сасвим нормална ствар. Зашто онда нисам остао у Грчкој? Био сам у искушењу. Можда ме је спречила спознаја да се чак и најискренији хеленофили који живе у Грчкој помало уживе у комичну улогу левантског џабалебароша. Он не припада овде, чини се да локалци кажу, и то не без извесне наклоности; то је тужно за њега, али он је нико и ништа. Док хеленофил наставља да гаји наду.

¹ *The Last Expatriate*. Кершо у свом есеју критикује аустралијске уметнике који су се определили за живот у домовини и говори у корист експатријације. (Прим. прев.)

² Догвудс је имање у Касл Хилу, предграђу Сиднеја, на коме су Вајт и Манולי живели од 1948. до 1964. године. Вајт је овде написао неке од својих најважнијих романа, а Касл Хил је послужио као основа за фиктивна насеља Сарсапарила и Дурилгаи у којима је смештено више његових дела. (Прим. прев.)

³ Edward John Eyre, *Journals of Expeditions of Discovery into Central Australia* (1845). (Прим. прев.)

Тако да нисам остао у својој одабраној земљи. Након демобилизације сам стављен пред избор. Могао сам да бирам да ли ћу остати да живим у Енглеској, земљи која ме је подсећала како на право, тако и на духовно гробље, и у којој бих по свим изгледима престао да будем писац и уместо тога постао најстерилније од свих бића, лондонски интелектуалац. Друга могућност била је да се вратим кући, стимулансу минулих времена. Да будем искрен, помисао на пун стомак је такође утицала на моју одлуку, пошто сам већ неко време завањавао глад одвратно слаткастом чорбом од коњског меса коју сам јео по лондонским ресторанима које сам могао да приуштим. Тако да сам се вратио. Купио сам фарму у Касл Хилу, те сам заједно са својим пријатељем и партнером из Грчке, Манолијем Ласкарисом, кренуо да садим цвеће и поврће, и да одгајам шнауцере и санске козе.

У почетку ми је било довољно да се занимам тим стварима и да упијам пејзаж. Ако би ми неко споменуо писање, ја бих одговорио: „Можда једног дана.” Али заправо нисам мислио да ћу се поново томе посветити. *Прича Теогоре Гудман*, написана одмах после Рата а пре повратка у Аустралију, доживела је успех међу прекоокеанским, а неуспех међу овдашњим критичарима, и притом је остајала недочитана, што се могло видети по стању примерака из библиотека. Чинило се да ништа није било важно, осим ића, пића и крова над главом.

А онда је наједном кренуо да ме обузима осећај незадовољства. Можда је писање романа, упркос аустралијским критичарима, била једина ствар коју сам могао да радим колико-толико успешно; чак су и полупромашаји представљали барем некакво оправдање за моје иначе бесмислено постојање. Шта сам затекао у земљи своје младости након што сам се из сентименталних разлога у њу вратио? Да ли ме је нешто спречавало да спакујем кофер и да одем као што је то учинио Алистер Кершоу и многе друге уметничке душе? Морао сам тешка срца да признам да није. На све стране простирала се *нейрејледна аустралијска џусиња*, бескрајно пространство где је ум обезвређен, где новац чини човека важним, где су учитељи и новинари највеће ерудите, где лепа младићи и девојке посматрају живот беживотним плавим очима, где људима испадају зуби као што лишће опада у јесен, где трупови аутомобила сваки даном све више шљаште, где су колач и шницла мерило добре кухиње, мишићи владају, а нерви просечног човека не трзају пред ружноћом материјалног света који га окружује.

То уздизање „просечног” највише ме је и узнемирило, па сам, у таквом душевном стању, мимо своје воље, почео да конципирам нови роман. Пошто је празнина коју сам морао да испуним била толико велика, одлучио сам да у овој књизи покушам да представим сваки могући аспект живота, пратећи животе двоје обичних људи, мушкарца и жене. Истовремено сам желео да откријем необично које се крило иза обичног, да пронађем мистерију и поезију које су чиниле такве животе подношљивим, а стицајем околности, и мој живот откад сам се вратио.

И тако сам почео да пишем *Дрво живоћа*. Како су роман прихватили виђенији аустралијски критичари сада је општепознато. Уследио је *Вос*, роман за који се идеја вероватно родила почетком рата, док сам седео у свом собичку у Лондону и читао Ејров *Дневник*. Потпомогнута вишемесечним пешачењем по пустињама Египта и Киренајке, и под утицајем највећег мегаломанијака тог доба, идеја је коначно сазрела

након читања текстова о Лајхартовој експедицији, као и књиге *Чудни нови свет* А. Х. Чизома⁴ након повратка у Аустралију.

Сувишно би овде било полемисати о књижевним аспектима романа. Важније су намере аутора које су се допале неким читаоцима премда ни сами не знају зашто, што је додатно разбеснело оне који су роман сматрали бесмисленим. Пошто сам себе одувек видео као неоствареног сликара, или неуспелог композитора, пожелео сам да у књигу уградим текстуру музике, експресивност слике, да кроз тему и ликове пренесем оно што су Делакроа и Блејк можда видели, оно што су Малер и Лист можда чули. Изнад свега, био сам решен да покажем како аустралијски роман не мора нужно бити сиви и туробни изданак новинарског стила. Изгледа да је цео свет убеђен да овде, и дан-данас, динго непрестано завија.

Шта је онда овај исељеник добио својим повратком? Сећам се када ме је, опијеног успехом након објављивања првог романа, у мом стану у Лондону интервјуисао Гај Инес, стари и проницљиви аустралијски новинар. Упитао ме је да ли планирам да се вратим. Тек сам „стигао“; зашто бих сада желео да се вратим? „Али када се једног дана будете вратили“, наставио је упорно, „боје ће изнова преплавити Вашу палету.“ Тек сам недавно схватио да је ова љубазна опаска заправо била критика мог првог романа. Али мислим да је Гај Инес можда био у праву.

Тако да се међу позитивним странама налази и освежена слика пејзажа који ми је, чак и у својој отрцаној варијанти из сећања, увек био у подсвести. Можда ми се светови флоре и музике никада не би указали да сам са Алистером Кершоом на левој обали Сене водио узбудљиве разговоре уз чашицу пернода. Можда сва уметност брже цвета у тишини. Оно што је сигурно јесте то да су једноставан живот и понизност једина пожељна стања за уметника и човека. Можда их је немогуће достићи, али смо дужни да ка њима стремимо. Лишен готово свега што сам сматрао пожељним и неопходним, почео сам да покушавам. Писање, уметност која подразумева умни рад у цивилизованом окружењу, за мене је постала борба да створим нове облике од хрпе старих речи. Почео сам да примећујем ствари по први пут. Чак су и досада и незадовољство отварали путеве за бескрајно истраживање; чак је и ружноћа, вреће и гвожђе аустралијске свакодневице, добила значење. Вечито замршени људски односи су неминовно постали сведени, често неуспешни, тек понекад дирљиви. Та неизвесност може бити схваћена као предност. Увек постоји могућност да ће позајмљена књига, или пуштена плоча, подстаћи комуникацију међу људима. Постоји могућност да ће човек својим радом поспешити насељавање ове једва насељене земље људима који су способни за разумевање.

Ето, то су неки од разлога зашто је један исељеник одлучио да остане, упркос разочарањима која су неизбежно пратила његов повратак. Апстрактни и неуверљиви, рећи ће Алистер Кершо и њему слични, али ти су разлози, као што сам већ објаснио, личне природе. Конкретнија, и најважнија, награда јесте гомила писма коју сам добио од непознатих Аустралијанаца којима је моје писање, чини се, отворило видике. Мени су та писма довољан разлог да останем.

(С енглеској њревео Алекса Васиљевић)

⁴ Alec Hugh Chisholm, *Strange New World: The Adventures of John Gilbert and Ludwig Leichhardt* (1941). (Прим. њрев.)